

Конспект уроку

Українська мова, 7 клас

Переста Т.Й. – вчитель Кленовецької ЗОШ І-ІІ ступенів

Тема: Написання **н** у дієприкметниках та **нн** у прикметниках дієприкметникового походження

Мета:

- повторити й поглибити знання школярів про способи творення дієприкметників, зокрема про суфіксальний спосіб; сприяти зміцненню навичок правопису **н** у дієприкметниках та **нн** у прикметниках дієприкметникового походження та визначати відповідні орфограми, з'ясовувати їх за допомогою орфографічних правил;
- формувати загальнопізнавальні вміння правильно писати дієприкметники з вивченою орфограмою;
- розвивати вміння аналізувати, порівнювати, конструювати мовні явища;
- за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу сприяти розширенню світогляду та знань семикласників про шанування українським народом музикального мистецтва.

Внутрішньопредметні зв'язки:

Синтаксис: уживання дієприкметників у ролі другорядних членів речення.

Культура мовлення і стилістика: використання в мовленні дієприкметникових синонімів, антонімів.

Текст (риторичний аспект): створення текстів з уживанням дієприкметників.

Міжпредметні зв'язки: роль дієприкметників у розкритті задуму висловлювання (література).

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

II. Перевірка домашнього завдання. Фронтальне опитування:

- Яку тему ми вивчали на минулому уроці? (безособові дієслова)
- Які дієслова називаються безособовими?
- Від яких слів ми утворюємо безособові дієслова? (від активних і пасивних дієприкметників)

Читання учнями виконаної вправи.

III. Ознайомлення семикласників з темою, метою і завданнями уроку. Мотивація навчальної діяльності на уроці: Оголошення епіграфа уроку

Наша дума, наша пісня не вмре, не загине...

Ф. Погребенник

IV. Актуалізація опорних знань з теми

1. Пояснення учнів про різницю між дієприкметником та прикметником, дієприкметником та дієслово.(презентації учнів)

2. Мовознавчий диктант

- 1) Дієприкметник – це...
- 2) 2.Ознаки яких частин мови має в собі дієприкметник?
- 3) Як дієслово дієприкметник має...
- 4) Як прикметник дієприкметник змінюється...
- 5) Як прикметник дієприкметник у реченні найчастіше виступає...
- 6) За станом дієприкметники бувають...

(Кожна правильна відповідь 2 бали)

3. Лінгвістична гра «Впіймай помилку»

Учні один одному говорять правила, у яких навмисне захована помилка.

V. Усвідомлення теоретичного матеріалу у процесі практичної роботи

1.Спостереження над мовним матеріалом

Прочитати текст. До якого стилю він належить? Довести своє твердження. Які інструменти відомі вам, що використовуються з давнини і до цього часу в Україні? Запам'ятати назви музичних інструментів, використаних у тексті. Переказати стисло текст.

Український народ, утворюючи самобутнє музичне мистецтво, сягає корінням у далекі дохристиянські часи. Серед знайдених в Україні музичних інструментів найдавнішими вважаються флейта з відростка рогу північного оленя, відшукані на стоянці часів палеоліту в Чернівецькій області, а також резонаторні та безрезонаторні ударні інструменти, знайдені на Чернігівщині.

Розквіт Київської держави у X–XI століттях сприяв появі героїчного епосу — билин, виконуваних у супроводі гуслів народними музикантами-скарохами. Найдавніше зображення музик можна побачити на фресках Софійського собору. На фресці зображено музичний ансамбль, музики якого користуються вісьмома видами інструментів — органом, флейтою, литаврами, трубами, лютнею, щипковою лірою, дзвонами та парними барабанчиками (З енциклопедії).

Виписати дієприкметники разом із залежним словом. Пояснити їх правопис.

Зробити синтаксичний розбір першого речення. У виділених словах пояснити орфограми.

2. Презентація про **нн** у прикметниках

3. Дослідження-зіставлення

- Порівняти пари словосполучень. Назвати прикметники і дієприкметники. Чим вони відрізняються? Відповідь аргументувати.
Нескінчена розповідь — нескінченна розповідь, неказана промова — неказанна безмежність, неоцінені знання — неоціненні скарби, незлічені кошти — незлічені зорі, незнищенні реліквії — незнищенні слова.
- Скласти речення з двома із поданих словосполучень.

- У речення з дієприкметниками ввести залежні від дієприкметників слова. Пояснити правопис **не-** з дієприкметниками.

Коментар учителя. Прикметники дієприкметникового походження з префіксом **не-**, які мають наголошений суфікс, пишуться з **нн**: незбагнений, незлічений.

4. Навчальне читання мовчки з елементами аналізу

Прочитати текст, утворюючи дієприкметники від дієслів, що в дужках. Дати відповідь на запитання, що в заголовку. Що він відбиває: тему чи основну думку? Які ще давні музичні інструменти ви знаєте? Назвати їх.

Які музичні інструменти вважаються символами України?

Музичним символом українського народу вважається бандура — інструмент, (народити) в XVI столітті й був улюбленим у так званому гетьманському середовищі. Назва інструмента походить від грецького слова «пандора» (цитра). Репертуар, (виконувати) в салонах української шляхти на бандурі, складали твори романсового характеру. Досить часто в ті часи бандуру називали кобзою, тому що практично бандура й кобза — це був майже один і той же інструмент. Хіба що на кобзі струн було трохи менше.

Ще один інструмент — це слов'янська домра, вона вважається інструментом тюркського походження. На слов'янській домрі звук, (створювати) за допомогою медіатора, (походить) на голос мандоліни. Добре (звучати) в українських народних оркестрах разом зі скрипками та бандурами, грає чотириструнна домра.

Ліра з'явилася в Україні десь у XVII ст. і стала улюбленим інструментом поруч з кобзою та бандурою (з книги «Світ навколо нас»).

Виписати дієприкметники разом із залежним словом. Пояснити творення дієприкметників. Визначити, активні вони чи пасивні.

Переказати текст, дотримуючись логіки викладу думок.

5. Лінгвістична діагностика

Прочитати. Вставити **н** чи **нн**. Визначити, якими частинами мови чи формами дієслова є залежні слова у поданих словосполученнях.

Натхне..і ідеями — натхне..і у праці, здійсне..і мрії — здійсне..ий захід, проще..ий випад — проще..ий вчинок, порівня..і величини — порівня..і предмети.

З виділеними словосполученнями скласти речення. Зробити їх синтаксичний розбір.

Сформулювати правила написання **н** у дієприкметниках та **нн** у прикметниках дієприкметникового походження. Свої висновки звірити з теоретичним матеріалом підручника (ст.. 122).

Коментар учителя. Дієприкметники відмінюються, як прикметники твердої групи. Рід, число й відмінок дієприкметників, як і прикметників, залежать від роду, числа та відмінків, з якими вони пов'язані.

VI. Виконання практичних завдань творчого характеру

Дослідження мовних явищ на основі тексту

1. Прочитати текст. Визначити основну думку. До якого стилю він належить? Дібрати заголовок, що відбивав би тему тексту. Описати бугай. Звідки походить назва цього інструмента?

А ось інструмент, якого, мабуть, ніде у світі більше не знайдеш. Він зберігся лише в Україні. Це — бугай. Для танців на весіллях бугай — інструмент розкішний! Він дуже оригінальний. Це півметрової довжини дерев'яне барильце. З одного боку воно зтягується шкірою, зі споду шкіри протягують дві кишкові струни, а по центру закріплюють пучок волосу з конячого хвоста. Від довжини цього волосу залежить гучність звучання. Грають на бугаї вдвох. Один тримає інструмент у руках, другий смикає обома руками за пучок волосу. Барильце резонує й утворюється дуже гучний звук, справді чимось схожий на ревіння бугая... (З енциклопедії).

Поставити дієслова, що в дужках, у необхідній формі, по можливості утворюючи дієприкметники. З'ясувати орфограми в утворених словах.

2. Дослідження-пошук. Робота в парах

Визначити відмінок у якому вжитий дієприкметник у словосполученні. Пояснити закінчення дієприкметників.

Розлитої води, опущені руки, на зробленому столі, посивілого волосся, нахиленими деревами, розгубленим хлопчиком, спустошеним поглядом, розірваної угоди, зібраної пшениці, опустілими місцями.

Зробити висновок про залежність відмінкових форм дієприкметників від відмінкових форм іменників, до яких вони належать.

3. Творча робота: скласти речення з виділеними словосполученнями.

4. Коментоване письмо. Вправа 223

Уставити пропущені літери. Аргументувати свій вибір.

У замкнен.. просторі, про намальован.. картину, морозн.. вечора, пропущен.. уроки, про залит.. світлом кімнату, на хвилююч.. зустрічі, звеселіл.. лісу, нечуван.. щастям, про зачудова.. природу.

Скласти 3–4 речення, використовуючи подані словосполучення.

VII. Визначення рівня сформованості орфографічних умінь і навичок семикласників з теми

Творче завдання за варіантами. Робота на картках.

Варіант 1

Утворити від поданих дієслів активні дієприкметники теперішнього часу. Виділити в дієприкметниках суфікси.

Читати, колоти, косити, освітити, лікувати, здійснювати, бити, виростити, запрягти, молоти, підписати, створити, виконати.

З дієприкметниками, утвореними від виділених дієслів, скласти речення.

Назвати орфограму в дієприкметниках поєний, пропонований, рубаний, віяний, зроблений. Пояснити їх правопис.

Варіант 2

Утворити від поданих дієслів пасивні дієприкметники, виділити їх суфікси. Визначити, від яких дієслів творяться паралельні дієприкметникові форми (з суфіксами -ен- і -т-).

Принести, затримати, прополоти, замкнути, виконати, розбити, молоти, розгромити, в'їздити, кинути, розвинути, скосити, пекти, посіяти.

З дієприкметниками, утвореними від виділених дієслів, скласти речення. Визначити їх синтаксичну роль.

VIII. Систематизація та узагальнення знань з теми

Подумати і дати відповіді:

- 1) Які особливості правопису дієприкметників?
- 2) Коли пишеться н у дієприкметниках та nn у прикметниках дієприкметникового походження? Навести приклади.
- 3) У які частини мови можуть переходити дієприкметники? З'ясувати причини переходу дієприкметників в інші частини мови.
- 4) Як відрізнити дієприкметник від іменника? прикметника?
- 5) Назвати особливості правопису прикметників дієприкметникового походження.
- 6) Що ви знаєте про відмінювання дієприкметників? Навести приклади.

IX. Підсумок уроку

X. Домашнє завдання

- 1) Вивчити параграф 19, виконати вправу 221;
- 2) Скласти словниковий диктант 20 слів на вивчену орфограму.